

ŞEYH SABAH EL-AHMED EL-CABİR ES-SABAH DÖNEMİ KÜÇÜK ÜLKE KUVEYT'İN DIŞ POLİTİKASI

 Derya SÜRMEİOĞLU PARLAR^a

Özet

Uluslararası politikanın en önemli aktörleri olmaya devam eden devletlerin büyük bir kısmını küçük ülkeler oluşturmaktadır. Uluslararası politikada devletin sınırlı güce sahip olması şeklinde ele alınan küçüklük, devletlerin dış politikasının belirlenmesinde önemli yer tutmaktadır. Küçük nüfus, küçük alan, diplomasi ağırlıklı politika gibi ortak kimi özelliklerle beraber her küçük devlet sahip olduğu maddi ve manevi güç kaynaklarına paralel kendini uluslararası alanda konumlandığı pozisyona göre dış politika takip etmektedir. Nüfus, askeri kapasite, yüzölçümü gibi objektif ile ülke liderlerinin ve uluslararası toplumun Kuveyt'i nasıl algıladığı şeklindeki subjektif ölçümler temel alındığında Kuveyt küçük devlet kabul edilmektedir. Böylece Kuveyt'in dış politikasının en önemli belirleyicilerinden birini küçüklük oluşturmaktadır. Tarihine bakıldığında Kuveyt'in küçük ülke olmanın yarattığı zayıflık dolayısıyla sürekli var olmaya ilişkin güvenlik tehditlerini yakından hissettiği, dahası 1990'da doğrudan bir dış gücün işgaline uğradığı görülmektedir. Bu noktada öncelikli ulusal çıkarı varlığının devamı olan Kuveyt, ülke küçüklüğünün yarattığı hassasiyeti giderecek dış politika stratejileri geliştirmiştir. Dünyanın sayılı petrol ülkelerinden biri olarak sahip olduğu ekonomik güce ve askeri zayıflık, küçük nüfus, hırslı büyük komşular, istikrarsız coğrafi bölgede bulunma şeklindeki güç sınırlandırıcı unsurlara göre uluslararası politikada kendini konumlandırın Kuveyt, petrol gücü üzerinden yumuşak güç yaratma, büyük güce dayanma, komşu büyük güçlerle ilişkilerde denge, sorunlarda tarafsızlık ve arabuluculuk, daha genel olarak diplomasi temelli dış politika stratejileriyle güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır. Yakın dönem Kuveyt dış politikasının küçük devlet üzerinden incelendiği çalışmada, küçüklük olgusunun uluslararası politikada devlet davranışlarına etkisini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Küçüklüğün uluslararası politikada devletlerin gücünü kimi zaman sınırlandırarak dış politikada önemli bir belirleyici olabileceği, ülkelerin güvenliğini doğrudan etkileyebileceği Kuveyt örneği üzerinden ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küçük devlet, Dış politika, Kuveyt, Şeyh Sabah.

^a Doç., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuarı, Türk Halk Oyunları Bölümü, zturan@mehmetakif.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 13.10.2022, Makale Kabul Tarihi: 11.11.2022

THE FOREIGN POLICY OF SMALL STATE KUWAIT DURING THE PERIOD OF SHEIKH SABAH AL-AHMAD AL-JABER AL-SABAH

Abstract

A major part of the states that continue to be the most important actors in international politics are small states. Smallness, which is considered as the limited power of the state in international politics, has an important role in the determination of the foreign policy of the states. With some common features such as small population, small area, diplomacy-oriented policy, each small state pursues a foreign policy according to the place it has positioned itself in the international arena in parallel with the material and spiritual power resources it owns. Kuwait is considered as a small state based on objective measurements such as population, military capacity, area, and subjective measurements of how the country's leaders and the international community perceive Kuwait. Thereby, one of the most important determinants of Kuwait's foreign policy is smallness. Looking at its history, it is seen that Kuwait closely felt the security threats related to its continuous existence due to the weakness created by being a small country, moreover, it was directly invaded by an external power in 1990. At this point, Kuwait, whose primary national interest is the continuation of its existence, has developed foreign policy strategies to eliminate the sensitivity created due to the smallness of the country. Positioning itself in international politics according to its economic power as one of the few oil countries in the world and power-limiting factors such as military weakness, small population, ambitious big neighbors, and being in an unstable geographical region, Kuwait tries to ensure its security with foreign policy strategies based on creating soft power through oil power, relying on great power, balance in relations with neighboring great powers, impartiality and mediation in problems, and more generally diplomacy. The study, which examines the recent foreign policy of Kuwait through a small state, aims to reveal the effect of the phenomenon of smallness on the behavior of states in international politics. It was demonstrated through Kuwait example that smallness may be an important determinant in foreign policy, sometimes limiting the power of states in international politics, and may directly affect the security of countries.

Keywords: Small state, Foreign policy, Kuwait, Sheikh Sabah.

Giriş

Günümüzde devletler sahip oldukları etki ve güce bağı olarak küçük, büyük, zayıf, çökmüş, başarısız devlet gibi farklı şekillerde nitelendirilmektedir. Her ülke de ulusal ve uluslararası alanda sahip olduğu fiziki ve manevi kapasite dahilinde yani aldığı tanıma göre dış politikasını belirlemektedir. Son olarak 2011'de Güney Sudan'ın dahil olduğu evrensel örgüt Birleşmiş Milletler'in günümüzde 193 üyesi bulunmaktadır. Söz konusu ülkelerin çok küçük bir bölümü büyük güçler olarak uluslararası politikayı doğrudan şekillendirecek güce sahiptir. Çoğu ülke ise uluslararası sistemi yönlendirmekten ziyade mevcut sistemin, sistemin şekillendirdiği ve sistemi etkileyen koşulların oyuncularını olarak dış politika takip etmektedir. Bu tür ülkeler daha çok küçük devlet, kimi zaman küçük güç, zayıf devlet, başarısız devlet, çökmüş devlet gibi nitelemelerle karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan büyük ya da küçük devlet (büyük/küçük güç) siyasi teşkilatın sahip olduğu fiziki güç ile manevi gücün birleşmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Devletin büyük ya da küçük olması onun uluslararası alandaki etkinliğini belirleyebilirken bir ülkenin dünya politikasındaki konumu da söz konusu ülkenin küçük ya da büyük güç olmasını doğrudan etkilemektedir. Bir ülke nüfus, alan gibi fiziki güç bakımından büyük olduğu halde uluslararası alanda etkin olamayacağı ve uluslararası sistemi etkileme bakımından küçük kalacağı gibi nüfus, askeri kapasite ve alan bakımından küçük kabul edilecek başka bir devletin uluslararası ilişkilerin yönlendirilmesinde oldukça etkili olabileceği görülmektedir. Küçük ülkelerin uluslararası politikada büyük devletlerden daha farklı politikalar takip etmesi, dış politika önceliklerinin farklılık göstermesi beklenmektedir. Büyük güçlere göre bağımsız dış politika üretmeleri daha sınırlı olan söz konusu ülkelerin saldırgan dış politika yerine diplomasiyi merkeze alan bir strateji yürütmekte ve büyüklere oranla varlıklarının devamı konusuyla daha ilgili olmaktadır. Büyük güçlerden farklı dış politika stratejileri bulunmakla ve uluslararası sistemde daha az etkili olmakla beraber küçük devletler, sahip oldukları sınırlı güç kaynaklarını önemli bir dış politika aracı olarak kullanarak uluslararası alandaki görünürlüklerini arttırmaya çalışmaktadır.

Küçük devletlere ilişkin ortak bazı özellikler sıralamak mümkün olmakla beraber söz konusu ülkelerin gerek tanımında gerekse dış politik davranışlarında çeşitlilik göze çarptığından her küçük devletin kendi koşulları dahilinde incelenmesi daha yararlı görülmektedir. Basra Körfezi ülkelerinden Kuveyt Emirliği, uluslararası politikanın küçük aktörlerinden birini oluşturmaktadır. Kuveyt gerek yüzölçümü, nüfus, askeri kapasite gibi objektif kriterler gerekse uluslararası toplum ile Kuveyt liderlerinin Emirlik'i nasıl algıladıkları şeklindeki subjektif unsurlar üzerinden değerlendirildiğinde sınırlı kaynaklara sahip, kaynak sınırlılığının ülkenin konumunu zayıflattığı ve söz konusu zayıflığın herkes tarafından kabul edildiği bir ülke olarak uluslararası politikanın küçük devletini oluşturmaktadır. Dahası söz konusu küçüklük Kuveyt dış politikasının en önemli belirleyicilerinden birini teşkil etmektedir. Kuveyt, dış politika hedef ve hedefe uygun stratejilerini sahip olduğu sınırlı kapasite üzerinden tanımlamak zorunda kalmaktadır.

İstikrarın söz konusu olmadığı, Suudi Arabistan, Irak ve İran gibi üç bölgesel güce komşu olduğu bir coğrafyada Kuveyt, küçük ülkelerin daha fazla meşgul olduğu var olmaya ilişkin güvenlik kaygılarını yakından yaşamaktadır. Kuveyt tarihsel olarak üç komşu ülkeden algıladığı doğrudan tehditle, farklı radikal grupların etkinlik kurma adına rekabet ettiği ve terörize ettiği, iç savaşların yaşandığı bir bölgede kendini güvende hissetmemektedir. Bağımsızlık tarihinden önce el-Sabah yönetimindeki Şeyhlik Suudi yönetiminin, 1961 bağımsızlık tarihiyle beraber Irak'ın ve 1979 yılından itibaren de İran'ın güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Öyle ki 1990 yılında Şeyhlik doğrudan Irak'ın işgaline uğramış ve ülke kendini savunma noktasında tam bir acizlik yaşamıştır. Böyle bir tablo karşısında Kuveyt, komşulara kıyasla sınırlı kaynaklarla zayıf konumunu göz önünde tutan bir dış politika stratejisine yönelmiştir.

Bağımsızlık tarihinden itibaren diplomasiyi merkeze alan Kuveyt dış politika anlayışı, günümüze kadar değişmeden kalmıştır. Gerek 40 yıllık dışişleri bakanlığı deneyimi gerekse Kuveyt Emiri görevi dolayısıyla 2020 yılına kadar ülkeyi yöneten Şeyh Sabah, ülke dış politikasının en önemli şekillendirici liderlerinden biri olmuştur. Özellikle dışişleri bakanlığı görevini yürütürken doğrudan yaşadığı Irak-Kuveyt Savaşıyla ülkenin kırılma noktasının ne kadar yüksek olduğunu ve bu şekilde Şeyhliğin küçüklüğünün ülkenin pozisyonunu ne kadar olumsuz etkilediğini deneyimlemiştir. Bu nedenle Şeyh

Sabah, ülkenin dış politikasını küçüklüğün yarattığı zayıflık üzerinden tanımlamış ve bu kapsamda ülkenin güvenliğini sağlamak adına bölgede barışın temsilcilerinden biri olmuştur. Ülke dış politika yapıcılarının da süreklilik göstermesine paralel kuruluşundan günümüze kadar Kuveyt dış politikasında bir sürekliliğin olduğu ve ülke küçüklüğünün dış politikanın önemli belirleyicilerinden birini oluşturduğu görülmektedir. Şeyh Sabah dönemi Kuveyt dış politikasının küçük devlet üzerinden incelendiği çalışmada öncelikle uluslararası politikada küçük devlet kavramı ve söz konusu devletin özellikleri açıklanmaya çalışılmaktadır. Ardından Kuveyt dış politikasının temel dinamiklerine ve bu kapsamda 2006 yılında Kuveyt Emirliğini üstlenen Şeyh Sabah'ın dış politika hedef ve uygulamalarına yer verilmektedir.

A. ULUSLARARASI AKTÖR OLARAK KÜÇÜK DEVLET NEDİR? ¹

Büyük-küçük devlet ya da büyük-küçük güç ayrımı söz konusu siyasi varlıkların uluslararası politikadaki yeri bakımın önem arz etmektedir. Sınırlı kaynaklara sahip olan devlet ile uluslararası politikayı yönlendirecek devletler uluslararası politikada aynı etkiye sahip olamamaktadır. Bu noktada günümüzde öncelikli hedefi hayatta kalmak olan ve dış tehditlere karşı daha savunmasız, böylece uluslararası politikanın daha zayıf aktörleri olarak sınırlı güce sahip devletler karşımıza küçük devlet olarak çıkmaktadır. Belirtmek gerekir ki küçük-büyük devlet ayrımı belirli ve standart objektif kriterlere göre saptanmak yerine, ülkenin kendisini ve dış aktörlerin söz konusu ülkeyi nasıl tanımladıklarına göre değişebilmektedir. Yani fiziki olarak küçük iki devletten biri uluslararası politikanın aktif ve etkin aktörü olabileceken diğeri zayıf, savunmasız ve uluslararası politikayı yönlendirmekten ziyade söz konusu politikadan tamamen etkilenen ve ona göre dış politika belirleyen bir siyasi varlık olabilmektedir. Diğer taraftan niceliksel olarak daha küçük olan devletlerin kimi zaman niceliksel açıdan daha büyük olan devletlerden uluslararası sistemde daha etkili olabileceği görülmektedir. Bu kapsamda Hollanda ve İsviçre gibi kişi başına milli gelirin yüksek olduğu küçük, gelişmiş ülkeler kalabalık nüfuslu ya da yüzölçümü açısından daha büyük ülkelerden daha güçlü olabilmektedir (Baehr, 1975, s. 461).

Büyük ve küçük güç ayrımının 19. yüzyılın başlarına kadar geri gittiğini ifade eden Edström, vd. (2019, s. 8), o dönem barış antlaşmalarının ve bu barış antlaşmalarıyla sağlanmak istenen uluslararası düzenin koruyucusu olabilmelerini sağlayacak askeri kapasite bakımından çok zayıf devletlere küçük güç denildiğini belirtmiştir. Küçük devletlerin ekonomik, siyasi, askeri, güvenlik gibi birbiriyle etkileşim içindeki konularda uluslararası alandaki görünürlüğünün artmasıyla küçük devlet tanımı ve küçük devletlerin uluslararası alandaki konumu değişim göstermiştir. Böylece küçük devlet kavramı 19. ve 20. yüzyıl boyunca aşamalı olarak gelişim göstermiştir (Edström, vd., 2019, s. 8). Kavrama ilişkin vurgulanması gereken diğer bir husus küçük devlet tanımı konusunda uzlaşmanın bulunmadığıdır. Küçük devleti tanımlamaya çalışan çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte bu konuda sabit bir tanımın bulunmadığı görülmektedir (Tür ve Salık, 2017, s. 7).

Baehr (1975, s. 459) çalışmasında küçük devletlerin sınırlı güce sahip ülkeler olduğunu savunmuştur. Küçük devlet tanımında nüfus oranı, fiziki büyüklük, milli gelir, sahip olunan doğal

¹ Küçük devlet kavramına ilişkin detaylı bilgi için bkz. Sürmelioğlu Parlar, D. (2016). *Petrolün Ülke Politikalarına Etkisi: Kuveyt Örneği* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

kaynaklar gibi kriterlerden hangisinin geçerli olabileceğini sorgulayan yazar, büyük, küçük ve orta şeklinde devletleri ayıran sınırın tespitinin güç olduğunu vurgulayarak küçük devletin tanımlanmasının zorluğuna işaret etmiştir (Baehr, 1975, s. 459). Kimi çalışmalar küçük devletleri nüfus, askeri harcama, GSYİH gibi sahip oldukları ölçülebilir ve göreceli yetenekleri üzerinden tanımlaya çalışmaktadır (Steinmetz ve Wivel, 2016, s. 5). Nüfus kriteri üzerinden küçük devletleri büyük, orta ve küçük olarak üç gruba ayıran Vital (aktaran Baehr, 1975, ss. 459-460; Keohane, 1969, s. 294), ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde nüfusu 10-15 milyon olan devletleri ve gelişmemiş ülkelerde 20-30 milyon nüfuslu gelişmemiş ülkeleri küçük devlet olarak nitelendirmiştir. Küçük devletleri varolmaya ilişkin tehditler, küçük nüfus, fiziksel küçüklük ile içerden ve dışardan askeri tehdit unsurları üzerinden tanımlayan Ahrari (2008, s. 131-132), söz konusu devletlerin her zaman var olma ile meşgul olduklarını, nüfuslarının yetersiz olmasının küçük devletin güçlü bir askeri aktör olma yeteneğini doğrudan ve olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Küçük devletleri imparatorluğun kaçınılmaz çöküşünün sonucunda liderin bilinçli olarak yarattığı küçük siyasi birlikler olarak gören Szalai (2022, s. 1), söz konusu küçük siyasi varlığın bir mendil, bir tırnak büyüklüğünde bir dünya olduğunu, kaynaklarıyla küçücük ve çok küçük bir nüfusa sahip ülke şeklinde tanımlanabileceğini vurgulamıştır. Szalai (2022, s. 1), kurumun küçüklüğünün rastlantı olmadığını fiziki maddeden daha değerli olan yaratıcılığı ve yeniliği teşvik edecek şekilde amaçlı olarak sınırlı kaynaklarla yaratıldığını ifade etmiştir.

Büyük olmayan güçleri küçük devlet olarak nitelendiren Baldacchino ve Wivel (2020, s. 4, 7), söz konusu devletlerin siyasi, ekonomik ve idari sistemlerinin sınırlılık gösterdiğini belirtmiştir. Anckar (2020, s. 39) çalışmasında zayıf ve kırılabilir olan devletlerin küçük devlet olduğunu belirtmiştir. Rothstein (aktaran Keohane, 1969, s. 293), küçük güç olarak nitelendirdiği küçük devleti, kendi imkanlarıyla güvenliklerini tam olarak sağlayamayan, temelde başka devlet ve kurumların yardımlarına bağımlı olan devletleri küçük güç olarak tanımlarken bir devletin küçük güç olabilmesinin küçük güçlerin kendi kaynaklarının yetersiz olduğuna dair inançlarının uluslararası sistemde yer alan diğer devletler tarafından da kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Küçüklüğün bir devletin sahip olduğu nicel ve nitel güçten ziyade devletle dış çevresi arasındaki ilişkiye göre tanımlanabileceğini savunan ve böylece özel devletler arasındaki asimetrik güç ilişkilerine odaklanan Steinmetz ve Wivel (2016, s. 6-7, 12), asimetrik ilişkilerde zayıf taraf olan ve bu şekilde ilişkinin yönünü/işleyişini ya da doğasını kendi başına değiştirmeyen ülkenin küçük devlet kabul edileceğini ve bu kapsamda küçük bir devletin bir ilişkide zayıfken bir başka ilişkisinde güçlü devlet olabileceğini belirtmektedir. Bu şekilde devletlerin sahip oldukları değil uyguladıkları güç öne çıkmaktadır (Steinmetz ve Wivel, 2016, s. 7). Vandenbosch (1964, s. 294)'a göre de küçük devletler, bir savaşta büyük güçlerle rekabet edemeyecek sınırlı güce sahip ülkelerdir. Maass (2020, s. 22) küçük devletleri güç olarak zayıf, sistem içinde küçük ve az önemli ile maddi boyutta küçük kalan devletler şeklinde tanımlamıştır.

Sistem-devlet (sistemi etkileme/etkilenme kapasiteleri üzerinden) etkileşimi üzerinden devletleri inceleyen ve büyük güçlerin sistem belirleyici devletler olduğunu belirten Keohane (1969, ss. 295-296) de devletleri süper güç, büyük güç, orta ve küçük güç olarak dört gruba ayırarak küçük güçleri, onları etkileyen sistemin güçlerini etkilemek için çok az şey yapabilen, kendilerini daha büyük güçlerin nüfuzları altına koyan, liderlerinin hiçbir zaman yalnız ya da küçük bir grup içinde hareket edemediği, sistem üzerinde önemli bir etkisi bulunmayan devletler şeklinde tanımlamıştır. Sistem-etkisiz (system-

ineffectual) olarak nitelendirilen küçük devletler, dış politikalarını yalnızca sistemde mevcut olan gerçeklere uyum sağlamak şeklinde belirlerken sistemi yeniden düzenlemek yerine sistemdeki kurallara, sistemin düzenine uyum sağlamakta, bu devletler hiçbir zaman tek başına ya da küçük bir grup içinde hareket ederek sistem üzerinde önemli etki yaratamamaktadır (Keohane, 1969, s. 296). Küçük devletlerin sistem içinde konu dışı/ilgisiz/alakasız olmaları dünya toplumuna katkıları ile devletler topluluğu içindeki yerleri bakımından önemsiz olmaları anlamı taşımaktadır (Maass, 2020, s. 23).

Küçük devletler, dış yardıma bağımlı ve tehlikeleri giderecek çok az zamana sahip olarak yeteri kadar güvende olmayan, ülke yöneticilerinin zayıflıklarını değiştirilemez olarak gördükleri ülkelerdir (Rothstein, aktaran Keohane, 1969, s. 293). Bir devletin küçüklüğünün söz konusu ülkenin dış politika eylemlerinin uluslararası alanda yarattığı etkiye göre belirlenebileceğini belirten Steinmetz ve Wivel (2016, s. 7), küçük ülkelerin kurumsal yapıları yıkma, dönüştürme ya da kurumdan ayrılma tehdidinde bulunma güçlerinin bulunmadığını, bu kapsamda ABD'nin NATO'dan ayrılmasının örgüt içinde ve böylece bölgede politika oluşturma koşullarında radikal değişikliğe yol açacağını; ancak küçük bir ülkenin öyle bir kararının olası sonuçlarının yalnızca söz konusu küçük ülke tarafından hissedileceğini belirtmektedirler.

1. Küçük Devletlerin Özellikleri

Eylemlerinin uluslararası politikada sınırlı etki yaratacağı inanılan küçük devletlerin dış politika hedef, strateji ve davranışlarının büyük devletlere göre farklılık arz ettiği görülmektedir. Küçük devlet tek yanlı bir strateji geliştirememekte, güç kaynaklarındaki asimetrik durumu göz ardı edememekte, büyük güçler her şeyden önce çıkarlarını gerçekleştirmek üzere kendi güç kaynaklarına dayanırken küçükler güvenliklerini sağlamak üzere farklı dışsal yollar bulmaya çalışmaktadır (Edström vd., 2019, s. 11). Diğer taraftan her küçük devletin sahip olduğu fırsatlar ya da algıladığı tehditler ülkeden ülkeye değişmektedir. Küçük devletin tanımında zaman-mekân bağlamının önemini vurgulayan Steinmetz ve Wivel (2016, s. 6), Avrupa'daki küçük devletlerin sahip oldukları fırsat ve karşılaştıkları zorlukların zamanla değiştiğini ve günümüzde Avrupa'daki küçük devletlerin yakaladıkları imkanlar ve karşı karşıya kaldıkları zorlukların Afrika'da, Asya'da ya da Latin Amerika'da bulunan küçük devletlerinkinden çok farklı olduğunu belirtmektedir.

Küçük devletler herhangi bir dış devletten gelecek saldırıya karşı güvenliklerini sağlayamamaktadır (Edström vd., 2019, s. 13). Böylece küçük devletler büyük güçlere göre daha fazla beka sorunuyla ilgilenmek zorundadır (Elman, 1995, s. 175). Nihai olarak küçük devletlerin tarihini hayatta kalma mücadelesi oluşturmakta (Maass, 2020, s. 22), kısa dönemli askeri güvenlik ve varlıklarını sağlamak öncelikli amaçları olmaya devam etmekte, bu kapsamda güvenlik gündemlerinin ana konusunu ulusal toprağın askeri korunması oluşturmaktadır (Steinmetz ve Wivel, 2016, ss. 8-9). Küçük devletlerin güvenliği ve hayatta kalma şansları ilk ve her şeyden çok kendilerinin de içinde yer aldığı devlet sistemlerince belirlenmektedir (Maass, 2020, s. 20). Varlıklarının devamının garanti olmadığını belirten Vandebosch (1964, ss. 294-295) da yüksek baskı alanı içinde zayıflığı nedeniyle yaşayamayacaklarını; ancak tampon devlet olarak muhafazalarının ya da güç dengesi açısından önemlerinin bulunması ya da topraklarının diğerleri tarafından önemsiz görünmesi durumunda büyük devletler tarafından gözetileceklerini vurgulamaktadır.

Dışardan kaynaklı hayatta kalma sorunuyla karşı karşıya kaldıklarından söz konusu ülkelerin dış politikaları uluslararası çevreye göre şekillenmekte ve dış politika hedefleri iç politik süreçten bağımsız gelişmektedir (Elman, 1995, s. 175). Böylece küçük devletlerin dış politikalarını anlamada iç politika analizi yetersiz kalmaktadır. Küçük ve zayıf devletler de kendilerini uluslararası ilişkilerin yönlendirici aktörleri olmak yerine çevreden etkilenen, büyüklere bağımlı varlıklar şeklinde hissetmektedirler. Küçük devletlerin varlıkları da daha çok büyük güçlerin desteğine bağlı olmaktadır (Steinmetz ve Wivel, 2016, s. 8). Dış politikalarının dış çevre/uluslararası sistem tarafından belirlendiğini, daha fazla korku ve kayıpları olduğundan yapısal sınırlılıklar ve teşviklerin karar verme sürecinde büyük etki yarattığı küçük devletlerin davranışlarının yapısal kısıtlamalar içerdiğini ifade eden Elman (1995, ss. 176-178), yapısal realizmin merkez ülkelerin davranışlarını açıklamada yetersiz kalırken çevre ülkelerin bölgesel güvenliğinin anlaşılmasında önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Vandenbosch (1964, s. 294), modern silahlara sahip olacak maddi güçleri bulunmadığından askeri güçlerinin yetersiz olduğunu, askeri zayıflığın beraberinde diplomatik zayıflığa da yol açtığını ve böylece küçük ülkelerin uluslararası politikada önemsiz rol oynadıklarını belirtmektedir. Sınırlı diplomatik yeterlilik, sınırlı ekonomik ve askeri kapasite, özellikle gerçek bir ekonomik ve askeri yaptırım durumunda onları zayıf müzakere pozisyonuna sokmaktadır (Baldacchino ve Wivel, 2020, s. 11). Küçük devletler, büyük güçler tarafından eşit varlıklar yerine tabi, bağımlı olarak muamele görmektedir (Vandenbosch, 1964, s. 294). Sürekli güvenlik tüketicileri olarak küçük devletlerin güvenlik ve varlıkları dışındaki stratejik hedeflerini takip ederken büyük devletlere sunacakları çok az şey bulunmakta ve böylece hareket alanları sınırlı olmaktadır (Steinmetz ve Wivel, 2016, ss. 9-10).

Sınırlı kapasiteye sahip olduklarından küçük devletlerin liderleri hem kendi kapasitelerini değerlendirerek hem de diğer devletlerin kapasite ve niyetlerini göz önünde bulundurarak hareket etmektedir (Edström vd., 2019, s. 11). Küçük devletler bu uzantıda zayıflıklarını gidermek için diğer küçük devletler ya da daha büyük güçlerle iş birliği yapmakta, kaynaklara büyük önem vermekte ve ustalıkla düzenleme şeklindeki stratejilerle maddi zayıflıklarını gidermeye çalışmaktadır (Baldacchino ve Wivel, 2020, s. 13). Resmi kanal üzerinden büyüklerle müzakere içinde olma, büyük devletlerin farklı hükümet yetkilileri ile pazarlık etme, kamuoyunu ve özel çıkar gruplarını etkileme gayreti içindedirler (Keohane, 1971, s. 166). Stratejik amaçlarını gerçekleştirmek ve takip etmekten ziyade dış gelişmeler ve büyük güçlerle belirlenen gündeme cevap vermek durumunda olan küçük devletler, güvenlik ve varlıkları konusunda bağlı oldukları büyük güçlerin eylemlerini çıkarları kapsamında etkilemeye çalışırken mümkün olduğu kadar özerkliklerini muhafaza etmeye de uğraşmaktadırlar (Steinmetz ve Wivel, 2016, s. 9). Keohane (1971, s. 181) de küçük devletlerin büyüklere olan bağımlılığının kaçınılmaz olduğu durumlarda bağımlılığın tek taraflı olmak yerine iki taraflı olması için uğraşmalarının daha rasyonel olacağını belirtmektedir.

Küçük devletlerin dış politikadaki gizli stratejileri sorunun dışında kalmak iken söz konusu stratejinin hedefi, hukuka dayalı uluslararası toplum yaratarak ve uluslararası normlara dayalı uluslararası ilişkilerin yönetimini güçlendirerek bütün düzeylerde oluşabilecek sorunları önlemektir (Steinmetz ve Wivel, 2016, s. 10). Dünyada artan uluslararası kurumlar, küçük devletlerin daha fazla seslerini duyurmalarına ve daha fazla platform ve alan sağlayarak uluslararası ilişkilerde etki alanlarını

arttırmalarına yardımcı olmaktadır (Baldacchino ve Wivel, 2020, s. 2). Doğal olarak küçük devletler, güvenliklerinin sağlanması ve desteklenmesi ile büyük güçlerin belirli eylemlerinin sınırlandırmasında önemli gördükleri uluslararası örgütleri rasyonel olarak desteklemektedir (Keohane, 1969, s. 296). Küçük devletler oyunun bazı temel kurallarını içeren ve büyük güçlerin davranış ve güvenliklerinin daha saldırgan çeşidine karşı barınak oluşturan kurumsal bağlam içinde teyakkuz, esneklik, uzlaşma arayışı ve ittifak inşası olarak nitelendirilecek yollarla etki yaratmaya çalışmaktadır (Baldacchino ve Wivel, 2020, s. 11). Bu şekilde bireysel olarak başarmakta zorlanacakları hedeflerini birden çok devletin ortak girişimiyle gerçekleştirmeyi ve tehditleri kolektif olarak uzaklaştırmayı amaçlamaktadırlar.

Küçük devletler, günümüzde artık sırf güvenlik tüketicileri olmaktan ziyade çeşitli alanlarda güvenlik üretmeye aktif olarak katkı sunmakta ve uluslararası alanda etki yaratmaya çabalamaktadır (Steinmetz ve Wivel, 2016, s. 8). Günümüzde haklar ve ayrıcalıklar bakımından daha eşit, daha bağımsız olarak kendilerini yönetebilmekte ve diğer büyük devletler kadar egemen olarak varlık göstermektedir (Maass, 2020, s. 22). Küçük devlet hükümetleri nispeten özerk kaldıkları sürece kendi kararlarını kendi almakta ve kendi çıkarına olacak şekilde büyükleri etkileme yöntemlerinden bir ya da birkaçını kullanmaktadır (Keohane, 1971, s. 166). Devletin iç ve dış kurumlarının yönetim ve doğru dizaynı da sınırlı yeterlilik ve kapasiteden kaynaklanan zorluklara daha iyi karşı koymak ve önlem almak konusunda küçük devletlere yardım etmektedir (Baldacchino ve Wivel, 2020, s. 11). Küçüklük, devletleri uzlaşıcı/telafi edici politikalar takip etmeye teşvik etmekte, arabuluculuk ya da ulus markalaşması gibi dış politikada bir araç sunmaktadır (Szalai, 2022, s. 226). Sonuç olarak küçüklük aşılabilir bir zorluk olmaktan ziyade devletleri etkileyen bir faktör olarak kendini göstermektedir (Szalai, 2022, s. 226).

Yukarıdaki bilgiler ışığında hem objektif hem de liderlerin kendilerini nasıl algıladıkları şeklindeki subjektif unsurlar ile ülkenin uluslararası alanda kendini nasıl konumlandığı üzerinden yapılan değerlendirmede çalışmanın örnek olayını oluşturan Kuveyt'in küçük ülke kabul edileceği görülmektedir. Ancak tekrar belirtmelidir ki her devletin küçüklük ya da büyüklüğü, uluslararası ve ulusal alanda sahip olduğu objektif-sübjektif güç unsurları üzerinden değerlendirilmelidir. Örneğin Kuveyt ya da daha genel olarak Avrupa dışındaki bölgelerde yer alan küçük ülkelerle Avrupa'daki küçük devletler kıyaslandığında karşımıza farklı bir tablo çıkmaktadır. Avrupa'daki küçük devletlerin büyük çoğunluğu daha istikrarlı bir bölgede bulunup daha güvenli ve daha zengin, esnek siyasi kurumlara sahip, iç savaş ve devrim olasılığının çok düşük olduğu, insani kalkınma ve özgürlük endekslerinin yüksek seyrettiği devletler olarak karşımıza çıkmaktadır (Wivel, 2020, s. 99).

Örneğin askeri, ekonomik ve idari yetenekleri şeklindeki geleneksel parametreleri etkilediğinden komşu Avrupa devletleriyle kıyaslandığında küçük nüfusa sahip; askeri personel sayısı, askeri harcamaları ile askeri gelişmişlikleri açısından zayıf oldukları için bireysel askeri kapasiteleriyle kendi topraklarını tek başlarına korumada yetersiz kalan Nordik ülkeleri de Kuveyt gibi küçük ülke kabul edilebilmektedir (Thorhallsson ve Elinardottir, 2020, s. 113). Ancak gelişmiş, post modern toplumlar olarak refah devletleri kabul edilen, istikrarlı topraklara sahip Nordik ülkeleri, azınlıklara saygı ve azınlıkların korunması, insan hakları, hukuk devleti gibi ilkelerin devlet kurumlarıyla garanti altına alındığı, iyi işleyen demokratik toplumlardır (Thorhallsson ve Elinardottir, 2020, s. 113). Söz konusu Avrupalı küçük ülkelerin dünyanın ve daha özelde Avrupa'nın büyük güçleriyle kıyaslandığında

uluslararası politikada daha sınırlı yetkilere sahip olduğu kabul edilmekle beraber aynı ülkelerin büyük çoğunluğu Avrupa dışında yer alan küçük ülkelerle kıyaslandığında büyük güç kabul edilebilmektedirler. Dünyadaki on ikinci en büyük ekonomiler olarak önemli ekonomik aktör şeklinde öne çıkan Nordik gibi Avrupa'nın küçük ülkeleri (Thorhallsson ve Elinardottir, 2020, s. 113), diğer küçük ülkelerle kıyaslandığında uluslararası ilişkilerinde daha güçlü, güçlüklerin üstesinden daha fazla gelebilme yeteneğine sahip olup etki kabiliyetlerini arttıracak şekilde barındırdıkları siyasi kültürden ve kurumsal gelişmelerden yararlanabilmektedirler (Wivel, 2020, s. 110).

B. KUVEYT'İN DIŞ POLİTİKA STRATEJİSİ

Gücün petrol öncesi dönemde el-Sabah ve tüccar elitler arasında bölüşülmüş olmasından dolayı diğer Körfez ülkelerine kıyasla en uzun anayasal geçmişe sahip ülke konumundaki Kuveyt (Szalai, 2022, s. 118), sahip olduğu 4,2 milyon kişilik nüfus ve 17.818 kilometre karelik bir alan ile küçük devlettir (Ahrari, 2008, s. 132). Ahrari'nin 2008 verilerine göre belirttiği Kuveyt nüfusunun günümüzde de çok değişmediği 2021 verileri baz alındığında da ülkenin küçük olarak nitelendirilmesine yol açacak şekilde 4, 329 milyon kişiden oluştuğu görülmektedir. El-Sabah ailesi yönetiminin sıklıkla vurguladığı üzere küçüklük olgusu Kuveyt'in kendi kimliğini tanımlamasında önemli bir belirleyicidir (Szalai, 2022, s. 104). Yani Kuveyt yönetimi kendini küçük devlet olarak tanımlamakta ve bu kapsamda dış politika takip etmektedir. Kuveyt, zayıf ordu, küçük fiziki alan ve küçük nüfuslu bir ülke olarak 1990'da fiziksel güç anlamında kendisinden büyük olan Irak'ın doğrudan hedefi haline gelmiş ve toprakları söz konusu güç tarafından işgal edilmiştir (Crystal, 1992, s. 144). Böylece küçüklük ya da zayıflık Kuveyt dış politikasının en önemli belirleyicilerinden birini oluşturmaktadır (Sürmelioğlu Parlar, 2016, s. 4). Kuveyt örneği küçük ülkelerin uluslararası alanda ne kadar kırılğan olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 1. Kuveyt Ülke Profili

Başkent	Kuveyt
Nüfus (2021 yılı)	4.329.000
Yüzölçümü	17.818 km ²
Resmî Dil	Arapça
Para Birimi	Kuveyt dinarı
Kişi Başına GSYİH (carî)	24.811 \$
Askerî Gücü (asker sayısı)	17.500
Bayrak	

Gücün petrol öncesi dönemde el-Sabah ve tüccar elitler arasında bölüşülmüş olmasından dolayı diğer Körfez ülkelerine kıyasla en uzun anayasal geçmişe sahip ülke konumundaki Kuveyt (Szalai, 2022, s. 118), sahip olduğu 4,2 milyon kişilik nüfus ve 17.818 kilometre karelik bir alan ile küçük devlettir (Ahrari, 2008, s. 132). Ahrari'nin 2008 verilerine göre belirttiği Kuveyt nüfusunun günümüzde de çok değişmediği 2021 verileri baz alındığında da ülkenin küçük olarak nitelendirilmesine yol açacak şekilde 4, 329 milyon kişiden oluştuğu görülmektedir. El-Sabah ailesi yönetiminin sıklıkla vurguladığı üzere küçüklük olgusu Kuveyt'in kendi kimliğini tanımlamasında önemli bir belirleyicidir (Szalai, 2022, s. 104). Yani Kuveyt yönetimi kendini küçük devlet olarak tanımlamakta ve bu kapsamda dış politika takip etmektedir. Kuveyt, zayıf ordu, küçük fiziki alan ve küçük nüfuslu bir ülke olarak 1990'da fiziksel güç

anlamında kendisinden büyük olan Irak'ın doğrudan hedefi haline gelmiş ve toprakları söz konusu güç tarafından işgal edilmiştir (Crystal, 1992, s. 144). Böylece küçüklük ya da zayıflık Kuveyt dış politikasının en önemli belirleyicilerinden birini oluşturmaktadır (Sürmeliöğlu Parlar, 2016, s. 4). Kuveyt örneği küçük ölkelerin uluslararası alanda ne kadar kırılğan olduklarını ortaya koymaktadır.

Irak'ın işgalini deneyimleyen Kuveyt liderleri, ölkenin jeopolitik konumu dolayısıyla uluslararası gelişmelerin rejimi doğrudan etkilediğini görerek söz konusu duruma göre dış politika stratejisi geliştirmiştir (Szalai, 2022, s. 119). Konumunu daha az istikrarlı gördüğünden daha çok güvenliğe odaklanan Kuveyt'in (Szalai, 2022, s. 175) küçük devlet olarak önceliği hep hayatta kalmak olmuştur (Ahrari, 2008, s. 131). İran, Irak, Suudi Arabistan gibi büyük komşulara sahip küçük bir öлке olması dolayısıyla Kuveyt dış politikası, her zaman kırılğan öлке tanımlaması üzerinden şekillenmektedir. Bu kırılğanlığı giderecek şekilde Kuveyt'in dış politikası barışçı, dengeye dayalı ve iyi ilişkiler geliştirme şeklinde kendini göstermiştir (Crystal, 1992, s. 142). Özellikle Kuveyt, 1990'da yaşadığı Irak işgalinden sonra kendi savunmasını sağlamak üzere uluslararası toplumun sürekli desteğini mümkün kılacak şekilde küçüklüğünü tasarlamış ve buna yönelik bir dış politika takip etmiştir (Szalai, 2022, s. 226). Kuveyt var olduğundan beri topraklarının devamını sağlamak üzere uluslararası güce dayanmak, 1980-1988 İran-İrak savaşı örneği dışında komşularla ilişkilerde denge, dış politika aracı olarak arabuluculuk olgularını temel dış politika araçları olarak belirlemiştir (Albloshi, 2018).

Görsel 1. Kuveyt Haritası (Nations Online, 2022).

Diplomasinin dış politikanın temel ilkesi olduğü ölkede, iktidar her zaman yerel etkili güçler arasında denge kurmaya, bağımsızlığını ve güvenliğini sağlamak üzere bölgesel ve dış güçlerin desteğini kazanmaya, tarafsızlık temelli bir dış politika takip etmeye çalışmıştır (Crystal, 1992, s. 125). Kuveyt, bölgesel çatışmaların ölkeye yansımalarını engelleyecek, bölgedeki büyük silahlı çatışmayı önleyecek şekilde bölgesel sorunlarda arabuluculuk ve barış yapıcı rolü üstlenerek uzlaşmacı olmuştur (Szalai,

2022, s. 119, 225; Cengiz, 2017, s. 30). Kuveyt, arabulucu rolünün bölgesel ve uluslararası alanda kabulünü güvenliği açısından kritik görmektedir (Albloshi, 2018). Kuveyt, askeri zayıflığını giderecek şekilde uyguladığı tarafsızlık politikası ve tarihsel olarak sahip olduğu başarılı diplomatik müzakere yeteneğiyle Körfez'de itibarını arttırmıştır (Crystal, 1992, s. 135). Bu bağlamda başta Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkeleri arasındaki sorunlar dahil bölgesel sorunların taraflarından biri olmak yerine bölgesel barışa katkı sunacak şekilde çatışan tarafları bir araya getirmeye çalışarak bölgesel nüfuzunu yumuşak güç üzerinden genişletmiştir.

Küçük devletlerin uluslararası alandaki görünürlükleri ve varlıklarının devamı konusunda uluslararası oluşumları önemli bir araç olarak gördükleri gerçeğiyle Kuveyt, aynı amaçla uluslararası kurumlara katılıma büyük önem vermektedir. Bölge ve dünya topluluğu ile bütünleşmeyi geliştirecek şekilde bölgesel ve uluslararası örgütlere üyeliğe ağırlık vermiştir (Ahrari, 2008, s. 131). Kuveyt, çok sayıda uluslararası örgüte üye olarak dış politikada daha fazla esneklik elde etmiştir (Rakipoğlu, 2021, s. 109). Küçük devletlerin uluslararası kuruluşların varlığına önem vermesine örnek olacak şekilde Kuveyt 1981'de, özellikle İran İslam Devrimi ve ardından gelen İran-İrak Savaşının Körfez'de yarattığı güvenlik açığını kapatmak üzere KİK'in kurulmasına da öncülük etmiştir (Rakipoğlu, 2020). Özellikle İran'ın İslam Devrimi ihraç politikası Kuveyt'in güvenliğine ciddi risk oluşturması karşısında küçük ülke kolektif güvenlik kapsamında kendini korumaya çalışmıştır. (Albloshi, 2018).

Her dönem komşu büyük devletlerin baskısını hisseden Kuveyt, güvenlik kaygısını gidermek üzere dış politikada dış güce dayanma stratejisi izlemiştir (Sürmelioğlu Parlar, 2016, s. 4, 203). Kuveyt var olduğundan beri küçük bir şeyhlik olarak başta Suudi, ardından Irak ve özellikle 1979 İran İslam Devrimi ile İran'dan tehdit algılamıştır. Kuveyt 20. yüzyılın başında Suudi tehdidini doğrudan hissederek topraklarının önemli bir kısmını söz konusu hanedanlığa kaptırmış, ardından komşu olduğu Irak'tan doğrudan güvenlik tehdidi algılamıştır (Delozier, 2020). Diğer taraftan Kuveyt, komşu diğer ülke İran'dan, özellikle İran Devrimi ile beraber tehdit algılayarak İran-İrak Savaşının doğrudan etkilediği ülkelerden biri olmuştur. Bu uzantıda Kuveyt, 19. yüzyıldan itibaren hayatta kalmanın garantisi olarak müttefik bulma politikası takip etmiştir (Ahrari, 2008, s. 131).

19. yüzyılda varlığına yönelik bölgeden algıladığı tehdit karşısında İngiltere ile ittifak kuran Kuveyt, 1899 Anlaşmasıyla söz konusu büyük gücün himayesine girmiştir. O dönem Körfezin Rusya, Almanya ve Osmanlı'nın rekabet alanı haline gelmesi karşısında Kuveyt, varlığının devamı için söz konusu ülkeleri bir taraftan İngiltere ile dengelemek üzere Britanya ile ittifak anlaşması imzalamış, diğer taraftan Osmanlı'yı yumuşatmak için imparatorluğa mali ödeme yapmaya devam etmiş, bölgesel alanda da Ibn Suud ile Ibn Raşit arasındaki rekabeti lehine çevirmeye çalışmıştır (Ahrari, 2008, s. 135). Körfezle yakından ilgilenen İngiltere'nin 19. yüzyılda Kuveyt'i koruma sorumluluğunu üstlenmesinin altında yatan nedeninin ilk olarak Şeyhliğin İngiliz sömürgesi Hint yolu üzerinde bulunması, ardından ise sahip olduğu petrol kaynakları olduğunu belirtmek yararlı olacaktır. Bu durum stratejik konum, doğal kaynak zenginliği gibi sahip olunan farklı güç kaynaklarının küçük ülke konumundaki devletlerin uluslararası alandaki etkinliğini arttırmada ve büyük güçlerle güvenlik ilişkilerini geliştirmede önemli bir araç olabileceğini ortaya koymaktadır.

Suudi Arabistan'ın 1920'ler boyunca küçük ülkeyi askeri olarak tahrik etmesi Kuveyt'in İngiltere'ye dayanmasını zorunlu hale getirmiştir (Ahrari, 2008, ss. 135-136; Crystal, 1992, s. 135). Diğer taraftan Irak, 1930'lu yıllardan 1990 yılına kadar çeşitli şekillerde Kuveyt'in toprak bütünlüğünü tehdit ederken 1990'da söz konusu küçük toprak parçasını fiili olarak işgal etmiştir. Bağımsızlık tarihinden itibaren Irak tehdidini doğrudan hissedenden Kuveyt, küçük bir ülke olarak varlığını devam ettirmenin ne kadar zor olacağını deneyim edinmiştir. Özellikle 1990 Irak'ın Kuveyt'i işgali söz konusu emirliğe bağımsız bir devlet olarak kalabilmenin Körfez dışındaki büyük güçlerle ilişkileri geliştirmekten ve bölgesel güçlerle dikkatli ilişki kurmaktan geçtiğini göstermiştir (Crystal, 1992, s. 126). Böylece 1930'larda ve bağımsızlık tarihinden itibaren Irak'ın Kuveyt'i ele geçirmeye yönelik adımları da söz konusu küçük ülkenin önce İngiltere'ye, İngiltere'nin bölgeden çekilmesi karşısında da ABD'ye dayanmasını zorunlu hale getirmiştir. 1980-88 döneminde gerek ideolojik gerekse Kuveyt petrol tankerlerine yönelik saldırılarla iyice kendini hissettiren İran tehdidi karşısında Emirlik, dış büyük güçler SSCB ve özellikle ABD'ye dayanma stratejisi geliştirmiştir. Özellikle 1990 ve yakın tarih 2003 Körfez Savaşları Kuveyt'in müttefiklik politikasını şekillendirmiş, caydırıcı gücünün yetersizliği nedeniyle Irak işgaline paralel küçük ülke ABD'nin güvenlik şemsiyesi altına girmiştir (Szalai, 2022, s. 174).

Diğer taraftan okunduğunda küçük devletlerin ekonomik, siyasi, askeri gibi farklı alanlardaki stratejik öneminin onların büyük gücün koruması altına alınmasını sağlayacağını Kuveyt örneğinde görmek mümkündür. Başta petrol olmak üzere ABD'nin bölgedeki çıkarları, küçük devlet Kuveyt'in güvenliğini koruma sorumluluğunu üstlenmesinde etkili olmuş, bu kapsamda 1991 Eylül ayında iki ülke arasında 10 yıllık savunma anlaşması imzalanmıştır (Crystal, 1992, s. 148). Irak'ın Kuveyt işgalinden sonra küçük Şeyhlik Ortadoğu ülkeleriyle de ilişkilerini geliştirmeye büyük önem vermiştir (Al-Mulla, 2020b). Kuveyt, Irak tehdidi karşısında özellikle Suudi Arabistan'a yakınlaşmış, Bağdat'ı Riyad yönetimi ile dengelemeye çalışmıştır (Rakipoğlu, 2021, s. 113). Rakip güçler arasında denge politikası Kuveyt'in günümüze kadar önemli dış politika stratejisi olarak devam etmiştir. Tehdit algıladığı komşu ülkeyi başka komşu güçle dengelemek önemli stratejilerden biri olmuştur. İran lideri Rıza Şahın gücünün sarsıldığı, Mısır'ın Camp David süreci ile Arap dünyasından dışlandığı bir ortamda Irak'ın bölgesel gücünü arttırmasıyla Bağdat'ı dengelemek üzere Suudi Arabistan ile bağlarını güçlendirmeye çalışmış, İran İslam Devrimiyle ortaya çıkan rejim ihracı politikası karşısında İran'ı dengelemek üzere bu sefer Irak'a yaklaşmış (Crystal, 1992, ss. 135-136, 142), 1980'de başlayan İran-Irak Savaşında Suudi Arabistan ile beraber hareket ederek Saddam yönetimini desteklemiştir (Albloshi, 2018). Diğer taraftan Soğuk Savaş döneminde Kuveyt, denge politikası kapsamında Batıya yakınlaşmış olmakla beraber özellikle Irak'a karşı varlığını devam ettirmek üzere Bağdat'ın yakın ilişki içinde olduğu Sovyetler Birliği ile de ilişkilerine önem vermiştir (Crystal, 1992, s. 126).

Son olarak Kuveyt, sahip olduğu doğal kaynakları ve stratejik konumunu dış politika aracı olarak kullanmaya özen göstermektedir. Bu şekilde ülke uluslararası politikada daha görünür olmayı, küçüklüğün yarattığı kırılabilirliği gidermeyi hedeflemektedir. Özellikle sahip olduğu petrol kaynakları, uluslararası enerji piyasasında sağladığı avantajla Kuveyt'in dış politika gücünü arttırmaktadır (Rakipoğlu, 2021, s. 109). Kuveyt, bu gücü dış yardımlar üzerinden sağlamaya çalışmaktadır. Böylece Kuveyt'in en önemli dış politika bileşenlerinden birini hırslı komşuların ve sınırlı askeri kapasitenin yarattığı ciddi güvenlik kaygılarını gidermek için bir araç olarak gördüğü dış yardım programları

oluşturmaktadır (Crystal, 1992, ss. 132-133). Dünyanın önemli petrol ülkelerinden biri olarak Kuveyt, söz konusu enerji kaynağının yarattığı mali gücü uluslararası alanda yumuşak güç aracı şeklinde kullanarak dünya siyasetindeki tanınırlığını arttırmaya özen göstermektedir. Kuveyt ekonomik gücünü dış politikada yumuşak bir güce dönüştürmeye çalışmaktadır. Petrol gelirleri sayesinde Kuveyt dünyanın önde gelen bağışçı ülkelerinden biri olmuştur (Crystal, 1992, s. 132). Tarım, su, elektrik, ulaşım gibi altyapı ve eğitim, sağlık gibi insani kaynaklara aktarılacak şekilde önce Arap ülkelerine ardından Afrika ve Asya'daki diğer ülkelere mali yardım öngören 1961 tarihli Arap Ekonomik Kalkınması için Kuveyt Fonu ve Körfezin diğer ülkelerine yönelik eğitim ve sağlık alanındaki yardımlar bunun örneklerini oluşturmaktadır (Al-İbrahim, 1975, ss. 114-118; Crystal, 1992, ss. 132-133).

C. DİPLOMASİ DEKANI ŞEYH SABAH DÖNEMİ

Modern Kuveyt'in (Aljazeera, 2020) ve Kuveyt modern dış politikasının mimarı kabul edilen Şeyh Sabah el-Ahmet el-Cabir es-Sabah (Akcan ve Doğan, 2020, s. 38), 1963 yılından itibaren 40 yıl boyunca dışişleri bakanı (Delozier, 2020), 3 yıl başbakan ve 2006'dan öldüğü 2020 yılına kadar Kuveyt Emiri olarak görev yapmıştır (Akcan ve Doğan, 2020, s. 38). Özellikle 1963'ten 2003'e kadar dışişleri bakanlığı görevini üstlenmiş olmasından dolayı Şeyh Sabah, Kuveyt dış politikasının kuruluş ve şekillenmesinde kilit rol oynamıştır (Al-Mulla, 2020b; Rakipoğlu, 2021, s. 106). Uzun yıllar boyunca dışişleri bakanı görevini üstlenmiş olması 2006 yılında Kuveyt Emiri olarak göreve başlayan Şeyh Sabah'ın ülke dış politikasında daha aktif rol almasını beraberinde getirmiştir. Doğal olarak Kuveyt'in bağımsızlık tarihinden 2003 yılına kadar dışişleri bakanı ve ardından 2020 yılına kadar ülkenin liderliği görevi dolayısıyla ülke dış politikasında Şeyh Sabah'ın her zaman belirleyici olduğu gerçeğinden Kuveyt dış politika temel dinamiklerinin bağımsızlıktan günümüze kadar aynen korunduğu, sürekliliğin bulunduğu tespiti ortaya çıkmaktadır.

Görsel 2. Kuveyt Emiri Sabah El-Ahmed (BBC, 2020).

Şeyh Sabah döneminde ülkenin küçüklüğü ve küçüklüğün yarattığı kırılmalılık önceki dönemlerde olduğu gibi Kuveyt dış politikasının temel belirleyicisi olmaya devam etmiştir. Yeni dönemde de Kuveyt, 1990'dan itibaren artan ve 2003 Irak işgaliyle de devam eden güvenlik politikalarında önemli değişikliğe gitmemiştir (Szalai, 2022, s. 173). 21. yüzyılda bölge ve küresel güç dengelerinde görülen gelişim ve

değişimler de Kuveyt'in dış politikasını etkilemiştir. Özellikle 2010 Arap Baharı ile ABD müttefiki yönetimlerin düşüşü, 2003 ABD'nin Irak işgalinin başarısının uluslararası alanda tartışılması, Suriye iç savaşı ile Rusya'nın bölgede kendini daha fazla hissettirmesi ve küresel gücünün genişlemesi, Çin'in ekonomik gücü ile beraber küresel ve bölgesel nüfuzunun artması karşısında Kuveyt, yeni gelişmelere paralel bir dış politika belirlemiştir (Rakipoğlu, 2021, ss. 106-107).

Yeni dönemde Şeyh Sabah gerek bölgesel gerek küresel düzeyde daha aktif bir politikaya yönelerek düşük profilli siyasetten uzaklaşmıştır (Rakipoğlu, 2020). Kuveyt, diğer Körfez ülkeleri Suudi Arabistan, Katar ve BAE'ye kıyasla düşük profil bir dış politika takip etmekle beraber bölgedeki gelişmelerde etkin olmaya çalışmıştır (Telci, 2019, s. 34). Aktivizm, arabuluculuk, insani yardım gibi stratejiler Şeyh Sabah dönemi Kuveyt dış politikasında kendini göstermiştir (Rakipoğlu, 2020). Ülkenin tarihsel kırılganlığını giderecek şekilde Şeyh Sabah, bölgesel ve küresel güç dengesi üzerinden ittifak ilişkisi kurmaya çalışmış, ABD ve KİK gibi ülke ve uluslararası kuruluşlarla ortaklıklara özen göstermiştir (Delozier, 2020; Rakipoğlu, 2021, s. 106). Şeyh Sabah sahip olduğu kaynak zenginliğini yumuşak güç bağlamında ülkenin uluslararası alanda tanınırlığı ve dost ülke kazanmak için kullanmıştır (Reinl, 2020).

Körfez ülkelerinin daha aktif ve saldırgan bir politikaya yöneldiği özellikle 2010 sonrası dönemde Şeyh Sabah, agresif politikalar yerine yumuşatıcı rolünü sürdürmeye devam ederek dış politikada merkeze koyduğu diplomasiyi ustaca kullanmıştır (Akcan ve Doğan, 2020, s. 38). "Arap Diplomasisinin Şahini" unvanını kazanan Şeyh Sabah'ın diplomasi temelli dış politika stratejisinin temelinde kişisel tercihleriyle birlikte Kuveyt'in coğrafî kırılganlığını gidermek bulunmaktadır (Delozier, 2020). Kuveyt'i bölgesel barış yapıcı ülke olarak konumlandıran Emir Sabah (Kalin, 2020), çatışmalara ve sorunlara taraf olmamak, bölgesel çatışmaları durdurarak olası savaşı önlemek için sorunların barışçıl çözümüne katkı sunacak arabuluculuk, insani yardımlar üzerinden nüfuz genişletme, dış yardımlarla gerilimi azaltma, bulunduğu istikrarsız bölgede dengeleyici rol oynama gibi stratejiler üzerinden barışçı dış politika yürütmüştür (Akcan ve Doğan, 2020, s. 40; Cafiero, 2020; Delozier, 2020; Rakipoğlu, 2020; Rakipoğlu, 2021, ss. 105, 106). Şeyh Sabah henüz dışışleri bakanı görevini yürütürken Kuzey Yemen'e ilişkin Suudi Arabistan ve Mısır, Bangladeş ve Pakistan, Abu Dhabi ve Dubai ile Suudi Arabistan-Libya, Umman-Güney Yemen, Türkiye-Bulgaristan arasındaki çatışmalarda arabulucu rolü üstlenmiştir (Delozier, 2020). Dünyanın farklı yerlerindeki muhtaç insanlara yardım ettiği ve sunduğu için Kuveyt'i insani alanda öncü ülkelerden biri haline getirmiştir (Al-Mulla, 2020a). Diplomasi merkezli politikasıyla Şeyh Sabah, Arap dünyasının lider diplomatlarından ve küresel iyiliksever kişilerinden birisi olmuştur (Al-Mulla, 2020b).

1. Dönemin Dış Politika Uygulamaları

Şeyh Sabah döneminde bölgesel ve küresel koşulların gölgesi altında uluslararası politikada faaliyet gösteren Kuveyt, geleneksel dış politika stratejilerini devam ettirmiş ve stratejilerine uygun politika pratikleri geliştirmiştir. Özellikle 2003 Irak işgali ve işgalin yarattığı sonuçlar, Körfez ülkelerinin dış politikasını şekillendirmiştir (Szalai, 2022, s. 174). 2003 Irak Savaşı ile 2010 Arap Baharının bölgenin etkin aktörleri Irak, Mısır ve Suriye'nin bölgesel gücünü olumsuz etkilemesi, Körfez'in küçük ülkelerinin bölgede daha aktif rol almalarına imkân sağlayarak diğer Körfez ülkeleri gibi Kuveyt'in de bölgesel gücünü arttırmasında etkili olmuştur (Telci, 2019, s. 36). Sorunlara minimum düzeyde dahil olma,

sorunlarda arabuluculuk yapma, insani yardımlarda bulunma, olası güvenlik tehditlerine karşı büyük güçle müttefiklik ilişkisi kurma ve bölge ülkeleri arasında denge politikaları bu dönemde devam etmiştir.

Öncelikle Kuveyt üç büyük komşusu İran, Irak ve Suudi Arabistan'a yönelik politikalarında denge politikasını sürdürmüştür. İran, Irak, Suudi Arabistan arasında cereyan eden ciddi krizlerde dahi Sabah yönetimi komşularla iyi ilişkilerini sürdürmeye özen göstermiştir (Kalin, 2020). 2003 sonrası Irak'ta, Suriye'de ve Lübnan'da İran'ın artan etkinliğini kendi güvenliği açısından tehdit olarak algılayan Kuveyt (Albloshi, 2018), Tahran'ı dengeleyecek şekilde Suudi Arabistan ve ABD ile ittifak politikasına yönelmiştir. Kuveyt'in bu yöndeki politikası bir tehdit karşısında küçük devletin güçlü olana dayanması olarak değerlendirilebilmektedir (Szalai, 2022, s. 196). Bu kapsamda Kuveyt, Yemen'deki Suudi-Tahran rekabetinde başta Suudi yönetimini desteklemiş, diğer taraftan 2009'da ülkede İranlı casus olduğu gerekçesiyle İran büyükelçisini geri çekmiştir (Szalai, 2022, ss. 195-196). İran'a karşı Suudi Arabistan ve ABD ile beraber hareket eden Kuveyt, 2015'te İran ile başlayan nükleer müzakerelerini Riyad yönetiminin aksine desteklemiştir (Albloshi, 2018). Söz konusu durumu ABD ile yakın müttefiklik ilişkisi üzerinden okumak mümkün olacağı gibi Kuveyt'in bölgede uyguladığı komşular arasında denge politikası üzerinden değerlendirmek de yanlış olmayacaktır.

Kuweyt, ciddi güvenlik tehdidi algıladığı İran'a karşı her zaman dikkatli bir denge politikası sürdürmeye özen göstermiştir (Cafiero, 2020). 1990 Irak'ın işgalinden sonra Kuveyt, Bağdat tehdidine karşı İran ile iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmış, Tahran'ın Körfez güvenliğinin sağlanmasında daha aktif olmasını desteklemiştir (Crystal, 1992, s. 151). Suudi Arabistan'ın önemli bir müttefiki ve İran ile 1979'dan beri bazı sorunlar yaşıyor olmakla birlikte Şeyh Sabah, ülkesindeki önemli Şii nüfusun yaratacağı olası mezhepsel gerilimi önlemek amacıyla Şii Tahran yönetimine pragmatik ve olgun yaklaşmaya, İran'la gerilimi düşürmeye özen göstermiştir (Cafiero, 2020). Kuveyt'in İran'a yönelik resmi siyaseti tarafsızlık şeklinde olmuştur (Rakipoğlu, 2021, s. 112). Böylece bölgede özellikle arabuluculuk çabalarını sürdürmek için gerekli olan güveni kazanmak adına Körfezde egemenlik kurma konusunda temel iki rakip olan Suudi Arabistan ve İran ile ilişkileri dengeleme ihtiyacı hisseden Kuveyt (Albloshi, 2018), iki ülkeye ilişkin ortak sorunlarda daha temkinli davranmaktadır. Kuveyt, İran'ın nükleer programına ilişkin yürütülen Kapsamlı Ortak Eylem Planından 2018 yılında ABD'nin çıkma kararını temkinli karşılamış, Suudi Arabistan, BAE ve Bahreyn gibi Washington yönetimini şiddetle desteklemek yerine ABD'nin süreçten çıkışını anladıklarını ifade etmekle yetinmiştir (Albloshi, 2018; Cafiero, 2020).

Suudi Arabistan'ın 1990 Irak işgali karşısında el-Sabah yönetimini ülkesinde ağırlaması Kuveyt'in Riyad ile yakın müttefiklik içinde olmasına yol açmıştır (Reuters Staff, 2020). Bu kapsamda genellikle Suudi yönetimi ile paralel bir politika takip etmiş olan Kuveyt, yakın dönemde kimi bölgesel sorunlarda Riyad'dan farklı görüşleri benimseyerek Ortadoğu'da çatışmaların yoğunlaşmasına sebep verecek uygulamalardan uzak durmaya özen göstermiştir. Bölge sorunlarında daha tarafsız bir politikayla iç ve dış güvenliğini korumayı hedefleyen Kuveyt, Arap Baharı boyunca Körfez ülkelerinden kısmen farklı bir politika takip etmiştir. Kuveyt, Arap Baharı boyunca bölgedeki gelişmelerde Katar yönetimi gibi devrimi desteklemediği gibi Suudi-Arabistan ve BAE gibi devrimin tamamen karşısında olacak politikalara da ağırlık vermemiş, Bahreyn topraklarına diğer Körfez ülkelerinin aksine asker göndermemiş, yalnızca Manama yönetiminin yanında yer aldığını göstermek amacıyla sembolik olarak

deniz gücü göndermiştir (Cafiero, 2020). Arap Baharı sonrası Libya'da kendini gösteren iç savaşta da Suudi Arabistan, BAE ve Katar gibi doğrudan taraflardan birini desteklememiş, burada da tarafsız politikaya özen göstermiştir (Cafiero, 2020; Rakipoğlu, 2020). Irak'ın Kuveyt işgaline rağmen Şeyh Sabah, 2003 sonrası dönemde bölgenin güçlü ülkeleri arasında denge politikası dahilinde Bağdat yönetimiyle de ilişkileri geliştirmeye önem vermiştir. Şeyh Sabah, Irak ile iyi ilişkileri doğuracak şekilde Arap Birliği Zirvesi'ne katılmak üzere 2012'de; Irak Başbakanı ile ikili ve bölgesel sorunları görüşmek üzere 2019'da Bağdat'a resmi ziyarette bulunmuştur (Al-Mulla, 2020b; Reuters Staff, 2020).

Şeyh Sabah, bölgesel anlaşmazlıklarda arabuluculuk yaparak Orta Doğu'da istikrara katkı sunma politikası izlemiştir. Kuveyt, Yemen iç savaşı ve Katar krizinde arabulucu rolü oynamıştır (Albloshi, 2018). Emir Sabah, Suudi Arabistan, BAE ve Bahreyn'in Katar'a yönelik 2017'de başlattıkları boykot krizinin son bulması için yoğun çaba göstermiştir (Aljazeera, 2020; Al-Mulla, 2020b; Rakipoğlu, 2021, s. 117; Reinl, 2020). Şeyh Sabah, Katar'a yönelik Suudi-BAE ittifakını KİK içindeki hegomonik girişim olarak nitelendirerek (Szalai, 2022, s. 202) krizin söz konusu örgüt için olumsuz sonuçlar doğuracağına inanmıştır. Katar'a karşı başlatılan Körfez boykotunu sonlandıramamakla beraber Kuveyt, en azından daha kötüye gitmesini engellemiştir (Kalin, 2020). Kuveyt bölgesel anlaşmazlıklarda arabulucu rolü üstlenerek Körfez ülkeleri arasındaki sorunları Körfez içinde çözmeyi hedeflemiştir (Al-Mulla, 2020b). Kuveyt, Katar krizinde küçük devlet olarak arabulucu rolü üstlenirken faaliyetlerini meşruiyet üzerinden yürütmüştür (Szalai, 2022, s. 206). Büyük güçler ise etki aracı olarak sahip oldukları gücü kullanmaktadır. Yemen krizinde başta Suudi yönetimiyle paralel hareket ederek söz konusu ülkeye askeri destek sağlamışsa da sonradan tekrar diplomasiye yönelmiş, barışçıl çözüm konusunda çatışan tarafları bir araya getirmeye çalışmıştır (Cafiero, 2020; Kalin, 2020). 2016'da Yemen iç savaşının farklı çatışan grupları arasında arabuluculuk yapmak üzere BM'nin desteklediği barış görüşmelerine de ev sahipliği yapmıştır (Al-Mulla, 2020b).

Kuveyt, Filistin sorununda Pan-Arap davalarına bağlılığını gösterecek şekilde İsrail karşıtı politika takip ederek her zaman Filistinlilerin yanında yer almıştır (Rakipoğlu, 2020; Reuters Staff, 2020). 1990 Irak tarafından işgal edilene kadar Kuveyt, günümüzde olduğu gibi Filistin halkına diplomatik ve finansal destek sağlamıştır (Crystal, 1992, s. 129). Şeyh Sabah, Filistin meselesine milli bir sorun olarak yaklaşmış, sorunu Kuveyt'in adeta kırmızıçizgisi olarak görmüştür (Akcan ve Doğan, 2020, s. 40). 2018-2019 yıllarında seçildiği BM Güvenlik Konseyi üyeliğini Kuveyt, dünya kamuoyunun Filistin mücadelesine daha fazla yoğunlaşması için fırsata çevirmiştir (Cafiero, 2020). Irak'ın Kuveyt işgalinde Filistinlilerin bir kısmının Saddam rejimini desteklemesi karşısında iki ülke ilişkileri bozulmuş olsa da özellikle 2004'te Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın özür dilemesi ile taraflar arasındaki gerilim azalmış, 2012'de de Kuveyt'teki Filistin elçiliği tekrar açılmıştır (Akcan ve Doğan, 2020, s. 40).

Kuveyt, çok sesli meclis, Filistin siyasi hareketleri ile olan tarihsel bağ, Filistin diasporası, Arap milliyetçiliği ve İslamcı geleneğe bağlılığı dolayısıyla Filistin'in de jure olarak tanınması gerçekleşmeden İsrail ile ilişkileri normalleştirmeyi reddetmektedir (Telci ve Rakipoğlu, 2020). Politika dahilinde Filistin halkına destek olmak üzere Şeyh Sabah, 2020 yılında ABD ile İsrail'in açıkladığı Yüzyılın Anlaşması'na tepki göstermiş, İran'a karşı 2019'da Arap-İsrail iş birliği süreci ile başlayan normalleşme sürecinde de

Tel-Aviv ile normalleşmeye karşı olduğunu belirtmiş, Gazze-İsrail sınırında Filistinlileri korumak üzere oluşturulması öngörülen uluslararası koruma gücünü desteklemiştir (Akcan ve Doğan, 2020, s. 40).

Dış yardımları önemli bir dış politika aracı olarak kullanan Kuveyt, bu kapsamda insani diplomasiye ağırlık vermeye devam etmiştir (Reuters Staff, 2020). Özellikle son dönemde Irak ve Suriye'ye yönelik Kuveyt'in insani yardımları ile Filistinlilere yönelik desteği öne çıkmıştır. Diğer Körfez ülkelerinin Suriye'deki aktif politikalarına karşın Kuveyt, krizi derinleştireceği düşüncesiyle silahlı gruplar arasındaki çatışmaları desteklemekten kaçınmış, söz konusu ülkede insani yardımlarla öne çıkmıştır (Reuters Staff, 2020). Kuveyt, komşu Arap ülkelerindeki Suriyeli sığınmacıları desteklemek için 2013'te 110 milyon dolar bağışta bulunmuş (Al-Mulla, 2020b), Suriye iç savaşından zarar gören Suriyelilere yardım fonlarının arttırılmasında rol oynamış (Aljazeera, 2020), Irak ve Suriye'de olduğu üzere savaştan zarar görmüş ülkelere yardım etmek amacıyla büyük bağış konferanslarına /insani konferanslara ev sahipliği yapmıştır (Aljazeera, 2020; Al-Mulla, 2020b; Rakipoğlu, 2020). 2003 işgalinden sonra Irak'a da önemli bir bağışta bulunmuş, 2018 yılında ülke ve çeşitli kalkınma kurumlarının 30 milyar dolarlık yardım sözüyle sonuçlanan bir konferansa ev sahipliği yapmıştır (Aljazeera, 2020; Al-Mulla, 2020b).

Kuveyt yumuşak gücünü arttıracak ve normatif etkinliğini genişletecek şekilde Suudi Arabistan, Katar ve BAE gibi ülkelerle birlikte Filistin'e en fazla bağış yapan devletlerin başında yer almaktadır (Szalai, 2022, s. 210). İsrail'in 2014 Gazze saldırıları sonrasında Filistinlilerin evlerini yeniden inşa etmek ve alt yapının iyileştirilmesinde kullanılmak üzere Arap Ekonomik Kalkınması için Kuveyt Fonu kapsamında 200 milyon dolar bağışta bulunmuştur (Al-Mulla, 2020b). Beyrut'taki patlamalarda Kuveyt, Lübnan'a 36 ton ilaç, tekerlekli sandalye, kan torbası ve bebek sütü göndermiş, pandeminin başında virüsün yayılmasını engellemek üzere para, tıbbi ve finansal desteğe ihtiyaç duyan ülkelere dağıtılmak üzere Dünya Sağlık Örgütü'ne 12 milyon Kuveyt dinarı bağışı yapmıştır (Al-Mulla, 2020a). Böylelikle yardım çalışmaları ve büyük bağış toplantılarına ev sahipliği yaparak insani diplomasiyi önceleyen Şeyh Sabah 2014'te küresel insani lider olarak BM'nin "örnek insani liderlik ödülü"ne (İnsani Yardım Ödülü)" layık görülmüştür (Al-Mulla, 2020a; Al-Mulla, 2020b; Reinl, 2020; Aljazeera, 2020). BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, söz konusu yardımların Kuveyt'in uluslararası toplumdaki etkisinin ve sesinin yükselmesine katkı sunduğunu ifade etmiştir (Al-Mulla, 2020b).

Kuveyt küçük devlet olarak kırılganlığını bertaraf etmek üzere dünyanın büyük güçleriyle yakın ilişki içinde olmak şeklindeki stratejisini bu dönemde devam ettirmiştir. Özellikle Irak'ın 1990 Kuveyt işgaline son veren uluslararası koalisyona liderlik eden ABD ile ilişkilerine büyük önem vermektedir (Reuters Staff, 2020). Kuveyt, ABD ile müttefikliği sürdürmeyi güvenliği açısından zorunlu görmüştür (Szalai, 2022, s. 174; Kalin, 2020; Al Mulla, 2020b). ABD de bölgedeki çıkarları açısından küçük Şeyliği önemli müttefiki olarak görmeye devam etmektedir (Delozier, 2020). Irak işgalinden sonra Washington'ın güvenlik şemsiyesi altına giren Kuveyt'te ABD'nin askeri varlığı devam etmiş, buradaki askeri üslerini Afganistan, Irak ve İŞİD militanlarına karşı operasyonlarında kullanmıştır (Kalin, 2020). 2003'te gerçekleştirilen ABD'nin Irak işgalinde de küresel güce dayanma stratejisi kapsamında Kuveyt, o tarihe kadar çoğunlukla tehdit algıladığı Bağdat yönetimine karşı Washington'a lojistik destek sağlamıştır.

Kuveyt ABD'den halen büyük miktarlarda silah satın almaya devam etmektedir (Szalai, 2022, s. 173). Ancak Şeyh Sabah, güvenlik kaygılarını azaltmak üzere ABD dışında Çin, Rusya, Hindistan, İngiltere, Türkiye gibi küresel ve bölgesel aktörlerle de ilişkilerini geliştirmeye özen göstermiştir (Cafiero, 2020; Rakipoğlu, 2020, s. 5). Belirtmek gerekir ki Kuveyt diğer küresel güçlerle ilişkilerini ABD'ye alternatif olarak değil Washington ile ilişkileri tamamlayıcı şekilde yürütmektedir (Szalai, 2022, s. 173). Kuveyt'in daha çok ekonomik hedeflerle, Çin'in ise enerji ihtiyacı dolayısıyla iki ülke ilişkilerinin gelişmesine paralel taraflar, ekonomik, askeri ve siyasi açıdan yakınlaşma süreci içine girmiş, ticaret, kültür, lojistik, finans, turizm gibi sektörlerde önemli adımlar atmış, silah, insansız hava aracı ve askeri mühimmat desteği şeklinde askeri iş birliği yapmıştır (Rakipoğlu, 2021, ss. 107, 111).

Kuveyt devletinin mimarı kabul edilen Emir Sabah 2020 Eylül ayında ölmüş, yerine veliaht prens Neva'f el-Ahmet el-Cabir es-Sabah geçmiştir. Kurumsallaşmış olmasına paralel Kuveyt dış politikası temel ilkelerinin yeni dönemde de aynen devam etmesi beklenmektedir. Yeni Emir Şeyh Neva'f'ın da Şeyh Sabah'ın politikasını sürdürceğini her defasında vurgulaması (Rakipoğlu, 2020), Kuveyt dış politikasında radikal değişikliğe gidilmeyeceği şeklinde yorumlanmaktadır (Kalin, 2020).

Sonuç

Küçük devlet kavramını açıklayan tanımlar baz alındığında 1961 yılında bağımsız olan, es-Sabah ailesi yönetimi altındaki genç siyasi varlık Kuveyt'in hem fiziksel hem de psikolojik güç bakımından küçük devlet olduğu ortaya çıkmaktadır. Küçük devletlerin büyük güçlere kıyasla kapasiteleri sınırlı olduğundan uluslararası politikadaki hedef ve eylemleri de sınırlılık göstermektedir. Kuveyt de sınırlı kapasite ve kapasitenin doğurduğu zayıflık dolayısıyla dış politika hedeflerini ilk olarak var olmaya ilişkin güvenlik kaygıları üzerinden belirlemek durumunda kalmaktadır. Ülkenin doğrudan Irak gibi bir dış gücün işgaline uğraması bunu zorunlu hale getirmiştir. İşgali doğrudan yaşamış olarak Kuveyt, ülkenin bağımsızlık ve güvenliğini en öncelikli ulusal politika hedeflerinin arasına koymuştur. Küçük ülkenin sınır komşuları olan Irak, İran ve Suudi Arabistan'dan farklı dönemlerde tehdit algılaması Şeyhliğin söz konusu güçleri gözetken politika yürütmesini gerekli kılmıştır. Bu kapsamda küçük ülkelerin dış büyük destek bulma stratejileri kapsamında Kuveyt de özellikle bölge ya da komşu devletlerden gelecek olası güvenlik tehditlerine karşı her zaman bir dış güce dayanma politikası takip ederek söz konusu gücün güvenlik şemsiyesi altında varlığının devamını sağlamaya çalışmıştır.

Küçük ülkelerin saldırgan dış politika takip etme olanaklarının sınırlı olduğu gerçeğinden hareketle Kuveyt, barışı hedefleyen diplomasi odaklı dış siyasete ağırlık vermektedir. Bölgesel/küresel sorunların barışçıl çözümünü desteklemek ve amaç doğrultusunda arabuluculuk yapmak şeklindeki stratejiler Kuveyt dış siyasetinde yer almaktadır. Sorunların dışında kalmaya özen gösteren Kuveyt, hiçbir ülkenin doğrudan hedefi haline gelmemek üzere özellikle bölge ülkeleri arasında denge politikası takip etmektedir. Böylece komşu Irak, İran ve Suudi Arabistan ile ilişkilerde denge politikası öne çıkmaktadır. İstikrarsız bir coğrafyada yer alan Kuveyt, bölgedeki sorunların doğrudan tarafı olmamaya özen göstermekte, sorunlarda tarafsızlığa önem vermektedir.

Zayıf ülke konumundaki Kuveyt, uluslararası alandaki sınırlı hareket alanını genişletmek ve böylece dünya politikasındaki görünürlüğünü arttırmak, daha etkin bir aktör olmak üzere devletlerin

sahip oldukları güç kaynaklarını etkin bir dış politika aracı kullanma gerçeğinden hareketle mevcut enerji kaynaklarını önemli bir dış politika aracına dönüştürmeye özen göstermektedir. Kuveyt'in uluslararası alandaki stratejik önemini arttıran ve bu şekilde büyük güçlerin küçük ülke olmasına rağmen varlığının devamını gerekli görmelerine yol açan en önemli unsur Kuveyt'in dünya petrol rezervleri bakımından ilk on ülkenin içinde yer alması bulunmaktadır. İşte Kuveyt söz konusu ekonomik gücünü siyasi güce dönüştürerek zayıflığını hafifletmeye çalışmaktadır. Özellikle petrol kaynaklarının sağladığı önemli miktardaki gelirin bir kısmı dış politika stratejisi kapsamında Kuveyt'in yumuşak gücünü arttırmak üzere dış yardımlara ayrılmaktadır.

Kuveyt'in diplomasi merkezli, çatışma dışında kalma, sorunları barışçıl yollarla çözme, taraflar arasında arabuluculuk yapma, insani yardım, tarafsızlık, taraflar arasında denge şeklindeki dış politika stratejileri bağımsızlık tarihinden günümüze kadar devam etmiştir. Bu açıdan bakıldığında Kuveyt dış politika dinamiklerinin değişmediğini, dış politikanın kurumsallaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu kapsamda Kuveyt Emiri Şeyh Sabah döneminde de mevcut dış politika hedef ve stratejilerinin devam ettirildiği görülmektedir. Şeyh Sabah'ın uzun yıllar dışişleri bakanı görevini üstlenmiş olması da Kuveyt dış politikasında devamlılığı sağlamıştır. 21. yüzyılda Kuveyt lideri olan Şeyh Sabah, söz konusu dönemde yakın bölge ve uluslararası alandaki sorunlarda geleneksel dış politika stratejilerine uygun hareket etmiş, diplomasi temelli dış siyaseti sürdürmüştür.

Şeyh Sabah, Arap Baharı ve sonrasında bölgede yaşanan siyasi krizlerde diğer Körfez ülkelerinin aksine daha temkinli davranmış, krizleri derinleştirecek adımlardan kaçınarak sorunların barışçıl çözümü konusunda çaba göstermiştir. Arap Baharı'nın yol açtığı Libya, Suriye, Yemen, Bahreyn ve ardından Körfez ülkelerinin kendi aralarında patlak veren 2017 Katar krizlerinde, sorunları gidermek üzere gerektiğinde arabulucu rolü üstlenmiş, kimi zaman insani krizleri önlemek üzere insani yardımlarla öne çıkmış, bu kapsamda başış konferanslarına ev sahipliği yapmıştır. Dış güce dayanma stratejisi kapsamında 2003 Irak işgalinde ABD'ye destek vermiş olmasına ve tarihsel tehdit algısına rağmen yeni Irak yönetimiyle ilişkileri düzeltme yoluna gitmiş, yine tehdit algıladığı İran ile ilişkilere önem vermiş, Riyad-Tahran bölgesel rekabetinde iki ülke arasında denge politikasını sürdürmeye özen göstermiştir.

Etik Kurul İzni

Bu makale, etik kurul izni gerektiren bir çalışma grubunda yer almamaktadır.

Kaynakça

- Ahrari, M. E. (2008). Rational foreign policy behaviour of a weak state: the case of Kuwait. *Australian Journal of International Affairs*, 47(1), 131-148.
- Akcan, N. ve Doğan, A. (2020). Es-Sabah sonrasında Kuveyt ve normalleşme süreci. *Ortadoğu Analiz*, 11(96), 38-41.
- Al Mulla, Y. (2020, 9 Eylül). Kuwait marks 6th anniversary of Emir's recognition by UN as 'humanitarian leader'. *Gulf News*. <https://gulfnews.com/world/gulf/kuwait/kuwait-marks-6th-anniversary-of-emirs-recognition-by-un-as-humanitarian-leader-1.73728331>
- Al Mulla, Y. (2020, 29 Eylül). Kuwait's Sheikh Sabah Al Ahmed Al Sabah: Emir of humanity. *Gulf News*. <https://gulfnews.com/world/gulf/kuwait/kuwaits-sheikh-sabah-al-ahmed-al-sabah-emir-of-humanity-1.72812970>
- Albloshi, H. H. (2018, 24 Mayıs). Kuwait's careful balancing act with Iran, Saudi Arabia. *Al-Monitor*. <https://www.al-monitor.com/originals/2018/05/iran-jcpoa-nuclear-deal-gcc-saudi-kuwait-reaction-division.html>
- Al-İbrahim, H. A. (1975). *Kuwait: a political study*. Kuwait University Press.
- Anckar, D. (2020). Small states: politics and policies. İçinde G. Baldacchino & A. Wivel (Eds.), *Handbook on the politics of small states* (ss. 38-54). Edward Elgar Publishing.
- Baehr, P. R. (1975). Review: small states: a tool for analysis. *World Politics*, 27(3), 456-466.
- Baldacchino, G. & Wivel, A. (2020). Small states: concepts and theories. İçinde G. Baldacchino & A. Wivel (Eds.), *Handbook on the politics of small states* (ss. 2-19). Edward Elgar Publishing.
- Cafiero, G. (2020, 29 Eylül). Kuwait mourns the loss of a wise peacemaker. *Inside Arabia*. <https://insidearabia.com/kuwait-mourns-the-loss-of-a-wise-peacemaker/>
- Cengiz, S. (2017). Kuveyt siyasal sistemi ve kasım seçimleri. *Ortadoğu Analiz*, 9(78), 29-31.
- Crystal, J. (1992). *Kuwait: the transformation of an oil state*. Westview Press.
- Delozier, E. (2020, 5 Ekim). Kuwait's precarious mediation role may be imperiled by the Emir's passing. *The Washington Institute*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/kuwaits-precarious-mediation-role-may-be-imperiled-emirs-passing>
- Edström, H., Gyllensporre, D. & Westberg J. (2019). *Military strategy of small states responding to external shocks of the 21 st century*. Routledge.
- Elman, M. F. (1995). The foreign policies of small states: challenging neorealism in its own backyard. *British Journal of Political Science*, 25(2), 171-217.
- Kalin, S. (2020, 29 Eylül). Kuwait's Emir, a giant of Arab diplomacy, dies at 91. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/kuwaits-ruler-a-giant-of-arab-diplomacy-dies-11601388477>
- Keohane, R. O. (1969). Review: Lilliputians' dilemmas: small states in international politics. *International Organization*, 23(2), 291-310.

- Keohane, R. O. (1971). The big influence of small allies. *Foreign Policy*, 2, 161-182.
- Maass, M. (2020). Small states: surviving, perishing and proliferating through history. İçinde G. Baldacchino & A. Wivel (Eds.). *Handbook on the politics of small states* (ss. 20-37). Edward Elgar Publishing.
- Nations Online Project (2022, 5 Aralık). Political Map of Kuwait. <https://www.nationsonline.org/maps/Kuwait-map.jpg>
- Rakipoğlu, M. (2021). Kuveyt dış politikası. İçinde İ. N. Telci (Ed.), *Körfez dış politikası bağımlılık müdahalecilik, tarafsızlık* (ss. 105-124). Ortadoğu Yayınları.
- Rakipoğlu, M. (2020). *Kuveyt siyasetinde değişim ve devamlılık*. Ortadoğu Araştırmaları Merkezi (ORSAM), Analiz: 268.
- Rein, J. (2020, 29 Eylül). Legacy of Kuwait's Emir Sheikh Sabah: farewell 'Mr fix-it'. *Aljazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2020/9/29/sheikh-sabahs-legacy-farewell-mr-fix-it>
- Reuters Staff. (2020, 29 Eylül). Amid war and turmoil, Kuwait Emir struggled for gulf unity. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/uk-kuwait-emir-sheikhsabah-idUKKBN26K2GL>
- Sürmelioglu Parlar, D. (2016). *Petrolün ülke politikalarına etkisi: Kuveyt örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Savvy player: Kuwait's Emir praised after death at 91. (2020, 29 Eylül). *Aljazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2020/9/29/hold-kuwaits-sheikh-sabah-dies-at-the-age-of-91>
- Steinmetz, R. & Wivel, A. (2016). Introduction. İçinde R. Steinmetz & A. Wivel (Eds.). *Small states in Europe challenges and opportunities* (ss. 3-15). Routledge.
- Szalai, M. (2022). *The foreign policy of smaller gulf states: size, power and regime stability in the Middle East*. UCLA Center for Middle East Development, Routledge.
- Telci, İ. N. & Rakipoğlu, M. (2020). *Körfez'in İsrail açılımı*. Ortadoğu Araştırmaları Merkezi, Analiz: 263, ISBN: 978-625-7219-03-7.
- Telci, İ. N. (2019). Ortadoğu siyasetinde Körfez'in artan rolü. *Ortadoğu Analiz*, 10(89), 34-37.
- Thorhallsson, B. & Elinardottir, J. S. (2020). The Nordic states: keeping cool at the top?. İçinde G. Baldacchino & A. Wivel (Eds.). *Handbook on the politics of small states* (ss. 113-130). Edward Elgar.
- Tür, Ö. & Salık, N. (2017). Uluslararası ilişkilerde "küçük devletler": gelişimi, tanımı, dış politika ve ittifak davranışları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 14(53), 3-22.
- Vandenbosch, A. (1964). The small states in international politics and organization. *The Journal of Politics*, 26(2), 293-312.
- Wivel, A. (2020). Small states in Europe. İçinde G. Baldacchino & A. Wivel (Eds.), *Handbook on the politics of small states* (ss. 99-112). Edward Elgar.

